

VINTILĂ HOREA – POLIVALENT WRITER

Mădălina-Violeta Dîrmină, PhD Student, University of Pitești

Abstract: The paper will focus on the writer's versatility, taking into consideration the fact that he has various pursuits: poetry, prose, essay, journalistic activity, literary criticism, etc. Although he lived in exile, like Aron Cotruș, Ștefan Baciu, and Horia Stamatu, he made his debut with a volume of poems in Romanian language. Vintilă Horia is a representative writer within the Romanian literature of exile, a writer of the past and the present. His journalistic activity is remarkable, having written articles for Sfarmă-piatră magazine, his creations tackling different areas and directions (literary/ musical/dramatic chronicles, external chronicles, interviews, translations). A personality with a vast culture, Vintilă Horia remains one of the controversial writers of the exile period.

Keywords: versatility, prose, poetry, journalism, exile.

„Preocupările intelectuale ale dlui Vintilă Horia, sunt pe cât de complexe și variate, pe atât de surprinzătoare. Poezie, nuvelă, roman, eseistică, opera de exil a ilustrii nostru colaborator se îmbogățește din zi în zi, în același timp, cu o intensă activitate de conferențiar și colaborator la numeroase publicații. Impresionează în deosebi, la el, efortul de a îngloba în orice încercare de sinteză, fenomenul românesc în marile curente culturale contemporane”.¹ – afirma în 1959, probabil, George Uscătescu, sub semnătura generică (D.).

Scriitorul format în anturajul revistei *Gândirea* a iubit cultura românească și ca exponent al exilului românesc, mărturisește într-un interviu că îi este ușor să scrie într-o limbă străină, deoarece exilul l-a pus la multe încercări și a reușit să se adapteze: „Am scris și-n italienește anumite lucruri. Am scris multe articole în italienește și chiar și poezii. Dar limbile de care sînt într-adevăr intim legate sînt limba română, franceză și spaniolă, fără doar și poate”.²

Vintilă Horia se declară un român în adevăratul sens al cuvîntului și totodată oscilează între a fi optimist și a fi pesimist: „În primul rînd, eu nu sunt un scriitor spaniol sau francez de origine română, ci, mai presus de orice, un ROMÂN. În al doilea rînd, văd România așa cum trebuie văzută de un român, întotdeauna dinăuntru, din cadrul stilului pe care i l-a făurit pentru totdeauna orizontul în care s-a născut. Sunt plin de deznădejde și de speranță. Dacă m-ați fi întrebat, așa cum întrebă mulți : “cine ești, Vintilă Horia ?”, aș fi răspuns : sunt inamicul vrăjmășiei”.³

Comentatorii străini îl văd pe Vintilă Horia ca un *creator polifonic*, eseist *multilingv* și care are o *curiozitate pluridisciplinară* (Juan Bigote Gianfranceschi), un scriitor *împotriva timpului* (Gonzalo Fernandez de la Mora), o personalitate prin care „resuscită spiritul lui Vico

¹ D., [Preocupările actuale ale Dlui Vintilă Horia...], în „Destin”. Revistă de cultură românească, Madrid, caietul nr. 11/1959, p. 262.

² Horia Vintilă în dialog cu Gelu Ionescu, în „Apostrof”, anul I, nr. 2/1990, Cluj, p. 25 (Interviu transmis în cursul anului 1988, în cadrul Actualității românești, la postul de radio EUROPA LIBERĂ).

³ Angela Martin, *Interviu cu Vintilă Horia: Gîndesc în limba română, azi, ca și întotdeauna...*, în „România literară”, anul XXIV, nr. 38/joi 19 septembrie 1991, p. 7.

(Aquilino Duque)''⁴ În istoria literaturii române el va rămâne prin proiectul de *românism*, fiindcă a avut întotdeauna în minte imaginea României, mereu s-a considerat român și a lansat acest proiect precum un crez pentru posteritate.

Angela Comnène considera că scriitorul a fost o personalitate importantă plurivalentă a literaturii române din exil, care a reușit să se impună generațiilor anterioare prin opera sa: „Poète, journaliste, romancier, Vintila Horia, figure prédominante dans la littérature roumaine d'expression espagnole et française de notre siècle, a eu une influence importante sur les générations dont il a été le maître. Entr'autres et non la moindre, mentionnons sa lutte contre le communisme, car, il écrivait en 1990 le récit *Mieux mort que communiste*''⁵.

Recunoașterea valorii sale este punctată și în revista *Punto y coma* unde Vintilă Horia este plasat alături de valori universale precum: Borges, Onetti, Orwell, Hesse, Eliade, Céline etc., „pentru care lumea de azi e departe de a fi cea mai bună dintre lumile posibile''⁶.

Poetul Vintilă Horia face parte din generația lui Aron Cotruș, Ștefan Baciu și Horia Stamatu, aceștia având în comun faptul că au fost exilați, au avut același destin și au debutat cu volume de poezii în România.⁷

Primul volum, *Procesiuni* (1937), e construit în jurul axei *iubire și moarte* (*Eros / Thanatos*), cu ușoare influențe din lirica lui Eminescu, Blaga, Macedonski sau Baudelaire. Eul poetic apare învăluit într-o tristețe inefabilă.

În volumul *Cetatea cu duhuri* (1939), poetul își imaginează o călătorie prin București în care este bântuit de niște duhuri asupra cărora și-au pus amprenta oameni de seamă precum Eminescu sau Caragiale, genii care nu au nicio reținere în a-l apostrofa: „Ești încă muritor Vintilă Horia / Și-i pentru morții mari sortită Gloria. // Un tunet aspru-și despletii chemarea / Și risipi în umbră arătarea''⁸. (*Cântul al treilea*)⁸

Culegerea de poezii *Cartea omului singur* (1941) evidențiază cele trei teme fundamentale: *iubirea, sacrul și cunoașterea*. Aceste teme vor fi prezente și în romanele pe care Vintilă Horia le va scrie ulterior. Poemele sunt învăluite într-un fior de esențialitate. Primul ciclu *Brățările grele* este străbătut de sentimentul creației, iar ciclul *Zodiac erotic* este dominat de sentimentul dragostei.

Experiența exilului va fi transfigurată în volumul de poezii *A murit un sfânt* (1951), unde sunt amintiți și alți mari scriitori care au trecut prin aceeași experiență: Dante, Saint-John Perse, Benjamin Constant, Ovidiu etc. Volumul prezintă trei etape importante din viața poetului: cea de la Viena, cea din Italia, la Assisi și Florența, și cea din Argentina.

Volumul *Jurnal de copilărie*, apărut în 1958, „adună fărâme de viață în poeme cu o concentrare a gândului năvalnic, în condițiile unei înălțări posibile, datorate harului''⁹. Este evocată perioada fericită a copilăriei de la Aldești, în care protecția paternă își face simțită prezența.

⁴ Apud. Constantin Ciopraga, *Un cavalier al spiritului*, în „Jurnalul literar'', serie nouă, an III, nr. 27-30/octombrie 1992, p. 7.

⁵ Angela Comnène, *II Vintilă Horia* în vol. *Rencontre de dernière heure avec les écrivains VIRGIL GHEORGHIU à Montréal et à Paris et VINTILA HORIA à Madrid*, Humanitas nouvelle optique, Canada, 1993, p. 51 : „Poet, journaliste, romancier, Vintilă Horia, figură predominantă în literatura română de influență spaniolă și franceză din secolul nostru, a avut o influență importantă asupra generațiilor fiind un maestru. Printre altele menționăm lupta împotriva comunismului, deoarece, el scria în 1990 rezumatul *Mai bine mort decât comunist*'' (trad. DMV).

⁶ Apud. Cornel Ungureanu, *Vintilă Horia. Spiritul vienez*, în „Jurnalul literar'', serie nouă, anul III, nr.23-26/septembrie 1992, p. 7.

⁷ Ion Rotaru, *Vintilă Horia*, în vol. *O istorie a literaturii române de la origini până în prezent*, București, Editura Dacoromână TDC, 2006, p.578.

⁸ Vintilă Horia, *Cetatea cu duhuri, Poem*, Cu un portret al autorului de Claudia Cobizeva, Editura librăriei Pavel Suru, București, 1939, p. 28.

⁹ Cecilia Latiș, *Autobiografismul lui Vintilă Horia și reînvierea imaginativă a lumilor traversate* în vol. *Polifonii creatoare*, Editura Universității din Suceava, 2003, p. 107.

După 18 ani va publica un nou volum de poezie *Viitor petrecut*, apărut inițial în Spania (1972), iar apoi a fost reeditat la Editura Europa din Craiova. Autorul apare aici izolat de cei dragi, eul liric este măcinat de un conflict interior foarte puternic.

Vintilă Horia este autor de referință pentru literatura exilului românesc, un scriitor al trecutului și al prezentului: „...un prozator cu merite indiscutabile nu numai în perspectiva trecutului, reprezentând linia unui simbolism mitic al istoriei și deci al personalității istorice (nu numai al istoriei românești, ci și spaniole: *Un mormânt în cer* și unele eseuri din *Destin*), ci și a prezentului; el este un scriitor a cărui forță însuflețește câteva bune romane și propune cititorului, inclusiv celui străin (căci aceste cărți au fost publicate mai întâi în franceză sau spaniolă), o viziune coerentă, explicită, asupra istoriei și destinului european al românilor”¹⁰. Opera sa epică este compusă din peste douăzeci de scrieri care se află la granița dintre povestire și eseu. Publicarea *Trilogiei exilului* (*Dumnezeu s-a născut în exil*, *Cavalerul resemnării* și *Salvarea de ostrogoți*) oferă o imagine asupra exilului văzut din mai multe perspective. Protagonistii romanelor sunt exilați din diverse motive și obligați să se adapteze într-un spațiu care-i privează de o viață obișnuită. *Moartea morții mele* este un volum în care sunt reunite nuvelele publicate de scriitor în revistele literare ale vremii. Vintilă Horia se impune ca prozator prin nuvele, opera sa aflându-se la granița dintre cerebralitate și sensibilitate. Prin proza de tip fantastic a reușit să se afirme ca un prozator excepțional, la fel ca și Cezar Petrescu și Victor Papilian: „Un fantastic, însă foarte departe de cel crescut din rămășițele de spaimă preistorică, - așa cum îl cultivă germanii. Ci un mod de intuire și de reliefare liniștită a unor perfecții de vis în relitatea brută”¹¹.

Romanul *Dumnezeu s-a născut în exil* s-a bucurat de un succes răsunător prin atribuirea Premiului Goncourt, premiu care a generat un întreg scandal: „Romanul acesta se substituie oarecum propriului său destin de exilat, identificat prin poetul Ovidiu, în trista lui izolare de la Tomis. Dar e ceva mai mult: urmărind viața poetului latin, cu detaliile și peripețiile ei între sciții localnici și ostașii romani, asistăm la nașterea poporului român, precum și la procesul de încreștinare. Exilul lui Vintilă Horia a însemnat prilejul sfânt de a-și descoperi în fața lumii, zămisirea Neamului în chiar clipa încreștinării, ceea ce reprezintă o plămădire de spiritualitate unică în istoria umanității. Pentru această carte, la decernarea premiului Goncourt, au sărit asupra lui toate haitele comuniste din Țară și de la Paris cu falsuri și denigrări pentru iubirea lui de Țară, o mare rușine pe piața literară a vremii) peste care el a trecut printr-un gest de superb cavalerism”¹².

Opera lui Vintilă Horia ar putea fi asemănată cu cea a lui Mircea Eliade, o operă care abordează ideile de *fîiță*, *sens și adevăr*¹³, o cale de a purcede spre cunoaștere.

Volumul *Credință și creație* (ediție îngrijită și prefață de Mircea Popa, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2003) își propune să valorifice publicistica lui Vintilă Horia. Culegerea de eseuri însumează trei capitole unitare: *Cuvinte pentru alt început*, *Figuri românești* și *Silue europene*.

Eseurile lui Vintilă Horia sunt de mici dimensiuni, dar cu toate acestea reușesc să surprindă probleme de istorie, sociologie și etică: „... încadrează destinul unei țări unde, totuși, marile probleme au fost de ordin pragmatic și nu programatic, ci nerăbdarea cu care se fac judecățile, suficiența tinerească cu care se operează clasificările, refuzurile, opțiunile”¹⁴. Eseul *Despre o nouă înțelegere a fantasticului* prezintă negarea ideii de artă văzută ca *mimesis*, arta reprezentând de fapt un simbol. Arta cea mai importantă este fantasticul, o

¹⁰ Mircea Anghelescu, *Vintilă Horia, eseist*, în „Adevărul literar și artistic”, anul XIII, nr. 707/ 9 martie 2004, p. 13.

¹¹ Ovidiu Papadima, *Cronică literară. Vintilă Horia: Procesiuni*, în „Gândirea”, anul XVII, nr. 2/ februarie 1938, p. 106.

¹² Pan M. Vizirescu, *Evocarea scriitorului gândirist Vintilă Horia*, în „Gândirea”, serie nouă, an II, nr. 2/10 ianuarie 1993, p. 7.

¹³ Mircea Eliade. *Prefață* în vol. *Nostalgia originilor. Istorie și semnificație în religie*, traducere de Cezar Baltag, București, Humanitas, 1994, p. 5.

¹⁴ Mircea Anghelescu, *Vintilă Horia, eseist*, în „Adevărul literar și artistic”, anul XIII, nr. 707/ 9 martie 2004, p. 13.

evadare din lumea reală, scriitorul face referire la opera lui Pavel Dan, V. Beneș și Victor Papilian: „Arta e descoperirea unui simbol. Misiunea artistului se poate asemăna cu aceea a omului din culise care ridicând cortina dezvăluie lumea nebănuită a scenei, o lume de înțelesuri limpezi și de fapte luminoase, pe care le ține în umbră perdeaua obișnuită a vieții. Artistul care copiază realitatea nu face decât să redea faldurile și desenele fade ale cortinei. Artistul care transfigurează, care recrează realitatea imprimându-i legile originale ale propriului său suflet, împlinește misiunea adevărată a supraomului”.¹⁵

Activitatea publicistică a lui Vintilă Horia este una însemnată. Din 1935 începe să publice în *Sfarmă-piatră*¹⁶. Mircea Popa remarcă preferința scriitorului pentru regimurile totalitare (majoritatea populației era lipsită de drepturi și libertăți): „multe dintre ideile sale sunt contaminate de spiritul ce domnea pe atunci în redacția acestei reviste de dreapta și că uneori pledoaria sa politică mergea înspre regimurile totalitare din Spania, Italia și Germania”.¹⁷ În această revistă pot fi întâlnite poziții antisemite, la Vintilă Horia nu se poate vorbi de așa ceva, poziția acestuia fiind una naționalistă. Perioada comunistă este aspru pedepsită, fiind considerată o „gălăgie de javră jidovească a lui Karl Marx”.¹⁸ Publicațiile scriitorului sunt diverse, lăsându-se influențat de diverse direcții și abordând mai multe domenii: cronici literare, dramatice, muzicale (*Matei Caragiale craiul întunericului*, II, nr. 15/1936; *Romanul unei evoluții*, II, nr. 53/1936; *Imn pentru o vioară*, II, nr. 55/1936; *Cartea iubirii*, III, nr. 58/1937; *Mateiu I. Caragiale*, III, nr. 66/1937; *Răposatul Sadoveanu*, III, nr. 72/1937; *Georges Duhamel sau elogiul burgheziei*, III, nr.77/1937; *Poemul revoltei*, III, nr. 101/1937; *Romanul lui Alain Fournier*, IV, nr. 111/1938; „*Lilioară*”. *Poeme de Teodor Murășanu*, IV, nr. 135/1938 etc.), traduceri (*Fiul Tatălui* de G. Papini, IV, nr. 124/1938), poezie (*Odă pentru omul nou*, II, nr. 13/1936; *Răstignire în timp*, II, nr. 20/1936; *Timp*, II, nr. 42/1936; *Rugă pentru țara noastră*, III, nr. 63/1937 etc.), cronică externă (*Conflictul dintre Thailanda și Indochina franceză*, VII, nr. 63/1941; *Portugalia în actualitate*, VII, nr. 81/1941 etc.), interviuri (*De vorbă cu d. Petre G. Papacostea despre viața și moartea mareșalului Averescu*, IV, nr.136/1938 etc.).

În 1939 va fi fondatorul revistei *Meșterul Manole*, unde se simțea ca acasă. În paginile revistei se regăsesc mărturii despre menirea scriitorilor de a contribui la dezvoltarea culturii europene, precum și efortul pe care trebuie să-l depună pentru a răspunde anumitor exigențe. Scopul revistei era aducerea unui spirit de moralitate, dar a avut un tiraj redus până în 1940.

Vintilă Horia se remarcă și ca un foarte bun traducător. A contribuit și la propagarea literaturii române în limba spaniolă. Traduce în spaniolă opere ale unor autori francezi, italieni, germani și români: Panait Istrati (*Ciulinii Bărăganului*, 1973) sau George Uscătescu (*Oamnei și realități ale timpului nostru*, 1961) etc. A tradus de asemenea dialogurile lui Francisco de Holanda cu Michelangelo (1956), dar a realizat și prefețele unor opere scrise de autori spanioli: José Luis Martín Abril, *El banco sin respaldo*, 1966 și Ramos Perera, *Uri Geller al descubierto*, 1975.

Activitatea de critic literar a lui Vintilă Horia este consemnată în cadrul revistelor *La Nación*, *Sexto*, *Continente*, *Histonium*, fondând chiar și revistele *Nouvelles d'Argentine (Vești din Argentina)* și *La Rumania (România)*. A publicat mii de articole, studii și eseuri în diverse publicații din întreaga lume, fiind considerat un critic literar excepțional: *Introducere în literatura secolului XX* (1976), *Considerații asupra unei lumi mai reale* (1978), *Poezia și libertatea* (1959), *Prezența mitului* (1956) și *Literatură și disidență* (1980) etc.

¹⁵ Idem, pp. 33-34.

¹⁶ Primul articol este *Don-quițotescul Cervantes*, în „Sfarmă-piatră”, an I, nr. 4 / 1935, semnat Vintilă V. Caftangioglu, p. 9.

¹⁷ Vintilă Horia, *Credință și creație*, ediție îngrijită și prefată de Mircea Popa, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2003, p. 6.

¹⁸ Vintilă Horia, *Cu Karl Marx la ceai dansant*, în „Sfarmă-piatră”, an II, nr. 18 / 19 martie 1936, p. 9.

În *Consideraciones sobre un mundo peor* (1978) scriitorul reia unele nume deja menționate (Raymond Abellio, James Joyce, Dostoievski), caută un concept care să-l înlocuiască pe acela de *umanism*, adică un concept care să se opună creștinismului.

Scriitorul e preocupat în *Poesía y libertad* (1959) de relația care se stabilește între literatură și politică, de poezia metafizică franceză (Pierre Emmanuel, A. Bosquet, Pierre Jean Jouve). Se pot remarca și preocupările pentru literatura rusă (*La rebeldía de los escritores soviéticos*, 1960; *Literatura y disidencia. De Mayakowski a Soljenitsin*, 1980).

În Buenos Aires, Vintilă Horia, va fi profesor de literatură română, acest statut este datorat numeroaselor scrisori de recomandare pe care le avea de la prietenul său Giovanni Papinni. Comunitatea românească din Buenos Aires se va ocupa de integrarea scriitorului în societatea argentiniană. O carieră universitară înfloritoare va avea în Spania, la Școala Oficială de Jurnalism, care a devenit Facultatea de Științe ale Informației, Unversitatea Complutense. Între 1980-1986 este profesor de Literatură Contemporană la Universitatea Alcalá de Henares.

Filosoful Vintilă Horia publică lucrarea *Introduction dans l'Histoire de la philosophie roumaine moderne / Introducere în Istoria filosofiei românești moderne* prin care își dorea să asigure o operă de sinteză realizată din perspectiva exilului. Vintilă Horia era pasionat de lecturile filosofie, cum mărturisește, acesta fiind punctul de plecare pentru propria operă filosofică: „Am făcut adevărate pasiuni, întâi pentru filosofia istoriei (pentru Spengler, Toynbee, Ortega y Gasset, Jaspers, mai tâziu pentru Sfântul Augustin și Vico); apoi pentru psihologie, în special pentru Jung; am trecut apoi la filosofia științelor, grație atât lui Ștefan Lupașcu, cât și întâlnirilor cu Heisenberg, Gonthier și alții ; pentru a afla în studiul spiritualității tradiționale și mai ales în esoterismul lui René Guénon și al lui Raymond Abellio (cu acesta am fost prieten până la moartea lui) o încununare a efortului meu gnoseologic”¹⁹.

Bibliografie:

Angheliescu, Mircea, *Vintilă Horia, eseist*, în „Adevărul literar și artistic”, anul XIII, nr. 707/ 9 martie 2004.

Caftangioglu, Vintilă V., *Don-quijotescul Cervantes*, în „Sfarmă-piatră”, an I, nr. 4 / 1935.

Ciopraga, Constantin, *Un cavaler al spiritului*, în „Jurnalul literar”, serie nouă, an III, nr. 27-30/octombrie 1992.

Comnène, Angela, *Rencontre de dernière heure avec les écrivains VIRGIL GHEORGHIU à Montréal et à Paris et VINTILA HORIA à Madrid*, Humanitas nouvelle optique, Canada, 1993.

D., *[Preocupările actuale ale D-ului Vintilă Horia...]*, în „Destin”. Revistă de cultură românească, Madrid, caietul nr. 11/1959.

Eliade, Mircea, *Nostalgia originilor. Istorie și semnificație în religie*, traducere de Cezar Baltag, București, Humanitas, 1994.

¹⁹ Angela Martin, *Interviu cu Vintilă Horia: Gândesc în limba română, azi, ca și întotdeauna...*, în „România literară”, anul XXIV, nr. 38/joi 19 septembrie 1991, p. 7.

Horia Vintilă în dialog cu Gelu Ionescu, în „Apostrof”, anul I, nr. 2/1990, Cluj, p. 25 (Interviu transmis în cursul anului 1988, în cadrul Actualității românești, la postul de radio EUROPA LIBERĂ).

Horia, Vintilă, *Cetatea cu duhuri, Poem*, Cu un portret al autorului de Claudia Cobizeva, Editura librăriei Pavel Suru, București, 1939.

Horia, Vintilă, *Credință și creație*, ediție îngrijită și prefață de Mircea Popa, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2003.

Horia, Vintilă, *Cu Karl Marx la ceai dansant*, în „Sfarmă-piatră”, an II, nr. 18 / 19 martie 1936.

Latiș, Cecilia, *Polifonii creatoare*, Editura Universității din Suceava, 2003.

Martin, Angela, *Interviu cu Vintilă Horia: Gândesc în limba română, azi, ca și întotdeauna...*, în „România literară”, anul XXIV, nr. 38/joi 19 septembrie 1991.

Papadima, Ovidiu, *Cronică literară. Vintilă Horia: Procesuni*, în „Gândirea”, anul XVII, nr. 2/ februarie 1938.

Rotaru, Ion, *O istorie a literaturii române de la origini până în prezent*, București, Editura Dacoromână TDC, 2006.

Ungureanu, Cornel, *Vintilă Horia. Spiritul vienez*, în „Jurnalul literar”, serie nouă, anul III, nr.23-26/septembrie 1992.

Vizirescu, Pan M., *Evocarea scriitorului gândirist Vintilă Horia*, în „Gândirea”, serie nouă, an II, nr. 2/10 ianuarie 1993.

This work was partially supported by the strategic project PERFORM, POSDRU 159/1.5/S/138963, inside POSDRU Romania 2014, co-financed by the European Social Fund-Investing in People.